
ORCHIS ANATOLICA X ORCHIS PRISCA ?

N.A. VAN DER CINGEL

Zusammenfassung

Der Autor vermutet im Gebiet von Anatoli am Fuß des Dikti-Gebirges (Kreta) die Hybride *Orchis anatolica* x *Orchis prisca* gefunden zu haben. Er empfiehlt anderen Reisenden nach dieser Hybride Ausschau zu halten.

Summary

The author supposes he found the hybrid of *Orchis anatolica* x *Orchis prisca* in the area of Anatoli at the foot of the Dikti Mountains (Crete). He recommends other travellers to look out for this hybrid.

Tijdens een bezoek aan Kreta in de eerste helft van april 1989 ben ik doelbewust gaan zoeken naar *Orchis prisca*. De soort is endemisch voor Kreta en is in lichte dennenbossen tussen 600 en 1700 m te vinden. Ze is gevonden in de drie hoge bergmassieven in het westen (de zog. Witte Bergen), het midden (Idageberge) en het oosten (Thriptis). In 1981 was ik al eens op de Thriptis, maar ik was me toen niet van het voorkomen van deze soort daar bewust. De soort was destijds beschreven als *Orchis patens* of *Orchis spitzelii* en in beide gevallen als ssp. *nitidifolia*.

Ook stond ze als *O.patens* ssp. *falcicalcarata* bekend. *O.prisca* komt veelal samen voor met *Orchis anatolica*, maar bloeit als regel later.

Nu bezocht ik deze berg opnieuw. Toen ik vanuit Kato Horio per scooter de berg opreed, sloeg de schrik me om het hart, omdat ik zover als ik kon zien, verbrande dennebomen zag. Gelukkig bleken er nog, naarmate het bergdorp Thripti dichter bij kwam, groene gedeelten te zijn, waar volop *Orchis anatolica* groeide en bloeide. Na enig zoeken vond ik ook *O.prisca*, duidelijk afgescheiden van *O.anatolica*, in kleine populaties, maar wel aan de grotere populaties van *O.anatolica* grenzend. *O.prisca* bloeide nog niet. Een deel van de planten had goed ontwikkelde bloeistengels met knoppen, die binnen enkele dagen open zouden gaan. Andere planten verborgen de bloeistengel nog in het bladrozet, verborgen in een spitse bladschede. Het zoeken naar hybriden leverde in het geheel geen resultaat op. Het enige dat opviel aan de

bloeiende *O.anatolica* was de grote variatie in kleurtinten, van roodpaars tot lichtrose. Dit bezoek was op 9 april.

Enige dagen later, op 11 april, bezocht ik Anatoli, een plaats aan de voet van het Diktigebergte, met dennenbossen (Aleppo-den) en bekend om een rijke orchideeënflora. *Orchis anatolica* komt er veelvuldig voor. *Orchis prisca* is van deze plaats niet bekend. Het lijkt echter niet onaannemelijk, dat ook in het Diktigebergte wel plekken zullen zijn, die een geschikte habitat vormen voor deze soort. Ik was zeker niet verdacht op het vinden van *Orchis prisca*, en bekeek nog minder de daar groeiende *O.anatolica* op mogelijke hybridisatie met *O.prisca*. Toen ik aan het einde van mijn speuren naar orchideeën nog een paar honderd meter een stijgend bospad inliep, vond ik nog een aantal soorten, die ik hier in het wat opener landschap nog niet was tegengekomen, waaronder *O.anatolica*. Een tikkeltje vermoeid van alle klimpartijen besloot ik een iets in kleur afwijkende *O.anatolica* te plukken en mee te nemen voor nadere bestudering. Er stonden twee van zulke exemplaren. Teruggekeerd in mijn appartement leverde een nader onderzoek een grote verrassing op. De bloem had kenmerken van *O.anatolica*, maar ook van *O.prisca*. Er zaten drie bloemen aan de bloeistengel. Het draagblad (bractee) was ongeveer drie vierde maal de lengte van het vruchtbeginsel. De bloemkleur was zachtlila. De zijdelingse kelkbladeren (laterale sepalen) waren 8 mm lang en 4 mm breed, lichtlila met donkere, paarse punten, groene nerf en groenzweem naast de nerf. Ze stonden zijwaarts, licht omhoog als bij *O.prisca*, zij het wat minder sterk. Het middelste kelkblad (dorsale sepaal) was 7 mm lang en 4 mm breed. De zijdelingse kroonbladeren (petalen) waren iets korter, ongeveer als bij *O.patens*, d.w.z. niet geheel aanliggend, maar ook niet echt los. De lip bleek 11 mm lang, overlans gevouwen, de middenlob 3 mm langer uitstekend. Bij de spooringang zeer smalle lijsten; spoor 12 mm lang, 1 mm dik, benedenwaarts gericht. De stippen op de lip waren onregelmatig verspreid, niet over de gehele lengte, bij twee bloemen ook uitlopend op de zijlobben, bij de één links, bij de ander rechts. De vlekken op de lip waren donkerder dan de lipkleur. Het middenstuk van de lip was 7,5 mm breed en 6 mm lang, met aan het uiteinde in het midden een duidelijk puntje. Vergeleken met enerzijds *O.anatolica*, anderzijds *O.prisca*, dringt de conclusie zich op dat de bloem in bepaalde kenmerken op *O.prisca* lijkt, in andere op *O.anatolica* en in weer andere intermediair is:

Van *O.anatolica* zijn de donkere stippen, de dunne spoor, het schutblad en het puntje aan het middelste lipdeel.

Van *O.prisca* zijn het stippenpatroon, de stand van de zijdelings kelkbladeren, de stippen daarop, de ronde zijlobben van de lip en ook de stand van de spoor. Intermediair zijn de lengte van spoor en schutblad.

Mijn eindconclusie is daarom, dat ik een kruising heb gevonden tussen *O.anatolica* en *O.prisca*. Helaas paste het niet in mijn plannen nog eens terug te gaan naar deze plek.

Het zou zeker van belang zijn geweest voor een waterdichte conclusie het bladrozet van de plant te bestuderen op vorm en voorkomen van vlekken. Wellicht kunnen latere bezoeken van liefhebbers wat meer zekerheid verschaffen. Ik ben graag bereid de precieze vindplaats aan leden van de werkgroep te beschrijven. Zelf zal ik vermoedelijk niet zo snel in de gelegenheid zijn nog eens terug te gaan naar deze plek.

N.A. van der Cingel, Hooiweg 185, 9765 EG Paterswolde